הפקולטה למדעי הרוח
אוניברסיטת חיפה

# החוג ללשון העברית

## תקצירי הקורסים בתואר הראשון – שנת הלימודים תשפ"ז

מיועד לסטודנטיות ולסטודנטים בתואר הראשון בחוג

---

**שימו לב:** החוברת מציגה את הקורסים המוצעים בשנת הלימודים תשפ"ז בלבד. היצע הקורסים בחוג מתחדש משנה לשנה, ובשנת הלימודים הבאה יוצעו קורסים נוספים.

**מקרא:** חובה שנה א׳ | חובה שנה ב׳ | חובה שנה ג׳ | בחירה | סמינריונים

## קורסי חובה – שנה א׳

### מבוא לבלשנות כללית | *Introduction to Linguistics*

ד"ר דלית אסולין • 2 שש"ס, 2 נ"ז

קורס זה יקנה את יסודות הבלשנות המודרנית, תוך הדגמה מהעברית ומשפות אחרות. מטרת הקורס היא רכישת כלים בסיסיים לניתוח בלשני והכרת תחומי מחקר שונים בבלשנות המודרנית.

### תורת ההגה של העברית החדשה | *Introduction to Phonetics and Phonology*

ד"ר דלית אסולין • 2 שש"ס, 2 נ"ז

יסודות הפונטיקה והפונולוגיה, תוך התמקדות בעברית הישראלית.

### תחביר הלשון העברית | *Syntax of Modern Hebrew*

פרופ׳ יעל משלר • 4 שש"ס, 4 נ"ז (בתוספת תרגול שבועי)

על מנת לתקשר, אין בני האדם מצרפים מלים אחת לשנייה באופן שרירותי. התחביר הינו תת-תחום הבלשנות העוסק בדרכי הצטרפותן של מלים זו לזו לצירופים, לפסוקיות ולמשפטים. ביכולתנו להפיק ולהבין אינסוף משפטים שלא שמענו קודם לכן, וזאת על סמך דפוסי ההצטרפות המסוימים של האיברים. זוהי אחת מתכונות היסוד של שפות אנוש, ואותה נבקש לנתח ולהסביר בקורס זה. הקורס יתמקד ראשית בטיפוסי היחידות המצטרפות זו לזו (המלים), ולאחר מכן באופן הצטרפותן של יחידות אלו לצירופים, לפסוקיות ולמשפטים בעברית. נבחן נושאים אלו הן מנקודת המבט של חלקי הדיבר המצטרפים זה לזה, הן מנקודת המבט של היחסים הדקדוקיים המתקיימים בין איברים אלו. המיקוד יהיה תחביר העברית החדשה, והוא יילמד תוך התייחסות לתיאוריה תחבירית כללית ובהשוואה לתופעות תחביריות במבחר שפות.

### מבוא לסמנטיקה | *Introduction to Semantics*

ד"ר סול אזואלוס-אטיאס • 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס יעסוק בדרכי חקירת משמעיהן של מילים. יוגדרו מושגי מפתח (משמעות, מובן, הוראה, לקסמה ועוד), ויוצגו היבטים שונים של חקר המשמעות: כאלה הנובעים מתהליכים דיאכרוניים (תזוזות/שינויי משמעות פנים-לשוניים: מטפורה, מטונימיה, אטימולוגיה עממית, אליפסה; תזוזות/שינויי משמעות חוץ-לשוניים: שאילת משמעויות מלשונות אחרות) או סינכרוניים (יחסי משמעות: נרדפות מלאה/חלקית, ניגוד מוחלט/רצף/הפיך, היכללות; ארגון שדות סמנטיים וניתוח רכיבים סמנטיים); פוליסמיה והומונימיה ודרכי הצגתם במילונים שונים (דיאכרוניים וסינכרוניים).

### תורת הניקוד | *Hebrew Vocalization*

ד"ר עברי בוניס • 4 שש"ס, 4 נ"ז (קורס שנתי, חלקים א׳–ב׳)

בקורס נלמד את כללי הניקוד – הסימנים הנוספים על האותיות, מתחתן או בתוכן, המציינים את התנועות והיבטים נוספים של ההגייה של הלשון העברית המסורתית. סימנים אלו נוצרו במאות השביעית עד העשירית לספירה על ידי קבוצת חכמי לשון שישבו בעיר טבריה לחוף הכינרת כדי לתעד את הגייתם למקרא. מערכת הסימנים שיצרו

נעשתה מקודשת ונפוצה בכל קהילות ישראל, והיא גם מערכת הסימנים התקנית של העברית החדשה. כללי הניקוד מהווים נדבך יסודי בהכרת הלשון העברית ותולדותיה.

### אוריינות מחקרית למדעי השפה | *Research Literacy for the Language Sciences*

פרופ׳ ברכה ניר • 4 שש"ס, 4 נ"ז (קורס שנתי)

הקורס מקנה את הכלים לקרוא מחקר לשוני, להעריך אותו ולהשתתף בשיח המחקרי – עוד לפני שלב ביצוע המחקר העצמאי. השאלה המנחה היא כיצד נוצר ידע על הלשון: מה נחשב לשאלה מחקרית בתחום, מה נחשב לראיה, וכיצד נבנית טענה שאפשר לקבלה או לדחותה. בחלקו הראשון של הקורס נכיר את המסגרות התיאורטיות המרכזיות בחקר הלשון – פורמליות, קוגניטיביות-שימושיות וסוציולינגוויסטיות – לצד המסורת הפילולוגית, ונראה כיצד כל מסגרת מגדירה אחרת את מושא המחקר ואת סוג ההסבר הנדרש. בחלק השני נסקור את שיטות המחקר הנהוגות בתחום: עבודה עם קורפוסים, שיטות ניסויות, ראיונות ותצפית, שאלוני שיפוט וניתוח שיח, תוך בחינת ההתאמה שבין שאלה לשיטה ובין שיטה לסוג הטענה שהיא מאפשרת. חלק נפרד יוקדש לשימוש בבינה מלאכותית ככלי לחשיבה ביקורתית: נתנסה בעבודה עם מודלי שפה כבני-שיח מחקריים – לחידוד שאלות, להעמדת טיעון במבחן, להצפת הנחות סמויות ולבחינת פרשנויות חלופיות – ובד בבד נלמד לבחון ביקורתית את התוצרים עצמם. לצד אלה נעסוק במיומנויות היסוד של הכתיבה האקדמית: איתור מקורות והערכתם, ציטוט ותיעוד ביבליוגרפי, בניית טיעון וכתיבה של סקירת ספרות קצרה.

## קורסי חובה – שנה ב׳

### תורת הצורות של העברית החדשה (מבוא לתורת הצורות) | *Introduction to Hebrew Morphology*

ד"ר דלית אסולין • 2 שש"ס, 2 נ"ז

קורס זה יקנה את יסודות תורת הצורות (מורפולוגיה – מבנה המילים ודרכי תצורתן), תוך התמקדות בעברית החדשה.

### מבוא לפרגמטיקה ולחקר השיח | *Introduction to Pragmatics and Discourse Analysis*

פרופ׳ יעל משלר • 2 שש"ס, 2 נ"ז

השפה היא הבסיס לפעילות התקשורתית של בני האדם. תחומי הבלשנות העוסקים בסוגיית השימוש שעושים בני האדם בשפה הם הפרגמטיקה וחקר השיח. בקורס זה נכיר את יסודות שני תחומים אלו, תוך התמקדות במאפייניה החברתיים והקוגניטיביים של השפה. כמו כן, נרכוש שיטות מחקר בתחום: נלמד להקליט, לתמלל ולנתח שיח טבעי מהמציאות היומיומית של חיינו. על השיחות שנלקט נבחן את התיאוריות המרכזיות בתחום.

## קורסי חובה – שנה ג׳

### העברית בראי הבלשנות השמית | *Hebrew and the Semitic Languages Comparatively*

פרופ׳ אהרון גבע-קלינברגר • 2 שש"ס, 2 נ"ז

השפה העברית איננה אי-לשוני, והשפות השמיות האחיות מאירות אותה בתחומים רבים כמו תורת-ההגה, תורת-הצורות, תחביר ואוצר-מילים. בקורס נקרא טקסטים בתעתיק בשפות שמיות שונות, מהן עתיקות ומהן חדשות, שמתוכן אפשר לשמוע גם טקסטים מוקלטים. הקורס יסקור תיאוריות לשוניות שונות החשובות להתפתחות הלשונות השמיות, נסקור את חלוקת השפות השמיות, ובנוסף נבחן את ההקשרים התרבותיים וההיסטוריים של שפות אלו.

### ארמית מקראית | *Biblical Aramaic*

ד"ר עברי בוניס • 2 שש"ס, 2 נ"ז

בקורס נלמד את כללי הדקדוק של הארמית המופיעה במקרא, בפרט בספר דניאל, ונקרא טקסטים בארמית זו. להג ארמי זה נקרא במחקר "ארמית מקראית", וכשמה כן היא. להכרת הארמית המקראית חשיבות רבה: הארמית היא לשון שמית קרובה מאוד לעברית, ולעברית היסטוריה ארוכה של מגע עם הארמית, ולכן הכרתה תורמת

להבנת התפתחות העברית והשפות השמיות בכלל. מעבר לכך, הארמית המקראית משקפת את חדירת הארמית לחיי התרבות של היהודים בסוף תקופת המקרא ובתקופה שאחריה.

## קורסי בחירה

### לשון וחברה (מבוא לסוציולינגוויסטיקה) | *Introduction to Sociolinguistics*

ד"ר דלית אסולין • 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס בוחן את היחסים בין לשון וחברה, ומתבסס בעיקר על דוגמאות מן העברית הישראלית בת ימינו.

### דקדוק הצירופים ופענוח עמימות | *Construction Grammar and Deciphering Ambiguity*

ד"ר סול אזואלוס-אטיאס • 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס יעסוק בהנחות ובשיטות המחקר של "דקדוק הצירופים" – משפחה של תיאוריות בתחומי הבלשנות הקוגניטיבית המתמקדת ביחסי מבנה-משמעות – לזיהוי מובניה השונים של מילה דו-משמעית, כפי שמשמשת בטקסט כתוב או דבור.

### חקר השיח והשיחה: נושאים מתקדמים | *Discourse and Conversation Analysis: Advanced Topics*

פרופ׳ יעל משלר • 2 שש"ס, 2 נ"ז

בקורס בחירה זה נעמיק במספר נושאים בתחום חקר השיח והשיחה. נתמקד בשיח העברי הדבור במבט השוואתי לשיח בשפות אחרות, ומדי פעם נרחיב את הדיון אף להתנהגות הגלומה בגוף, המלווה תמיד את ההתנהגות הוורבאלית בשיח פנים-אל-פנים. הסטודנטים.ות יכתבו עבודות המושתתות על הקלטות אודיו ווידאו של שיח טבעי יומיומי דבור, בהסתמך על קורפוסים שיועמדו לרשותם.ן.

**דרישות קדם:** תחביר הלשון העברית; מבוא לפרגמטיקה ולחקר השיח

### שפות העולם | *The Languages of the World*

פרופ׳ אהרון גבע-קלינברגר • קורס מתוקשב מלא • 4 נ"ז

קורס מתוקשב במלואו, הכולל הקלטות והנותן לך אפשרות להתקדם בקצב שלך בלימוד החומר. בקורס תסקרנה קבוצות לשונות בעולם בראייה לשונית ותרבותית, וכן תוצג סקירה על התפתחות הכתב בלשונות שונות. הקורס מתאים לכל הסטודנטים מתחומים שונים.

### דיאלקטולוגיה | *Dialectology*

פרופ׳ אהרון גבע-קלינברגר • 2 שש"ס, 2 נ"ז

נסקור את התפתחות מדע חקר הלהגים בעולם, מגרמניה וצרפת ועבור בשפות אחרות. לאחר מכן נתמקד בשפה הערבית, בקבוצות להגיה ממרוקו ועד המזרח הרחוק, וכן נעסוק בכמה דוגמאות של שפות שמיות שלהן להגים. חלק מהטקסטים יהיו כתובים בלבד ואילו אחרים יהיו קטעי-שמיעה, שאותם ננתח הן בראייה בלשנית והן בראייה אינטרדיסציפלינרית – היסטורית, סוציולוגית, אנתרופולוגית ועוד.

**דרישות קדם:** ידע בערבית ספרותית

## סמינריונים

### העברית ולשונות אחרות – נקודות מפגש | *Language Contact: Hebrew and Other Languages*

ד"ר דלית אסולין • 4 שש"ס, 4 נ"ז

בקורס נתבונן במגע שבין עברית ולשונות אחרות בעבר ובהווה, על רקע סוגיות תיאורטיות בחקר לשונות במגע.

# תקשורת בינאישית ומוסדית מוצלחת ולקויה | *Successful and Failed Interpersonal and Institutional Communication*

ד"ר סול אזואלוס-אטיאס • 4 שש"ס, 4 נ"ז

הבנה של שפה טבעית מצריכה, בנוסף לפענוח הקוד הלשוני, גם תהליך של הסקה פרגמטית. הקורס יעסוק במצבים שבהם דו-משמעות, למשל, עשויה להוות מכשול בפני תקשורת מוצלחת. ייסקרו הדרכים שבהן דוברים ממקסמים את הרלוונטיות של המסרים שלהם לנמעניהם, מחד, ונתחקה אחר דרכו של הנמען בפירוש כוונת הדובר לאור השערותיו לגבי יכולותיו והעדפותיו של הדובר. המפגשים ילוו בדוגמאות לכשלים בתקשורת בינאישית ומוסדית, דבורה וכתובה.